

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра лісівництва, лісових культур та таксації лісу

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

БАШИНСЬКА ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА

УДК 631.634.004.67

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

МОНІТОРИНГ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДП «ЛУГІНСЬКЕ ЛГ»
ЗА ПРИНЦИПАМИ І КРИТЕРІЯМИ FSC

205 Лісове господарство

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних наукових досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

_____ Т.С. Башинська

Керівник роботи
Кратюк Олександр Леонідович
доктор біологічних наук, професор

Висновок кафедри лісівництва, лісових культур та таксації лісу за результатами попереднього захисту

Протокол засідання кафедри лісівництва, лісових культур та таксації лісу
№ ___ від «___» 2022 р.

Завідувач кафедри лісівництва, лісових культур та таксації лісу

к.с.-г.н., доцент

Сірук Юрій Вікторович

«___»

2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувачка вищої освіти Башинська Тетяна Сергіївна захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою

за шкалою ECTS

за національною шкалою

Секретар ЕК

Козачинська Наталя Леонідівна

АНОТАЦІЯ

Башинська Т.С. Моніторинг та особливості ведення господарської діяльності ДП «Лугинське ЛГ» за принципами і критеріями FSC – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 205 – лісове господарство. – Поліський національний університет, Житомир, 2022.

В магістерській роботі проаналізовано дотримання принципів і критеріїв FSC в умовах реорганізації ДП «Лугинське ЛГ». Оцінено сучасний стан ведення лісового та мисливського господарства на території ДП «Лугинське ЛГ». Виявлено негативні наслідки ведення лісового господарства на території підприємства. Проведено моніторинг та оцінено ризики ведення лісового господарства стосовно впливу на довкілля. Оцінено соціальні наслідки господарської діяльності лісгосподарського підприємства. Встановлено механізми застосування принципів і критеріїв FSC під час оцінки ведення лісового господарства у ДП «Лугинське ЛГ». Розроблено пропозиції щодо покращення заходів з дотримання на виробництві вимог принципів і критеріїв FSC.

Ключові слова: принципи, критерії, сертифікація, Лісова Опікунська Рада, ДП «Лугинське ЛГ».

ANNOTATION

Bashynska T.S. Monitoring and specifics of conducting economic activity of SE «Lugyny forestry» according to FSC principles and criteria – Qualifying work on the rights of the manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 205 – Forestry. – Polissia National University, Zhytomyr, 2022.

In the master's thesis, compliance with the principles and criteria of FSC in the conditions of the reorganization of the SE «Lugyny forestry» was analyzed. The current state of forestry and hunting management on the territory of the State Enterprise «Lugyny forestry» was assessed. The negative consequences of forestry on the territory of the enterprise were revealed. The monitoring and assessment of the risks of forestry in relation to the impact on the environment was carried out. The social consequences of the economic activity of the forestry enterprise were assessed. The mechanisms for applying the principles and criteria of FSC during the assessment of forest management in the SE «Lugyny forestry» have been established. Proposals have been developed to improve measures to ensure compliance with FSC principles and criteria in production.

Key words: principles, criteria, certification, Forest Stewardship Council, SE «Lugyny forestry».

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ВІХИ ЗАРОДЖЕННЯ ЛІСОВОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ	8
1.1. Передумови започаткування лісової сертифікації	8
1.2. Міжнародні конвенції та процеси щодо сталого управління лісами	10
1.3. Сталий розвиток і стійке лісоуправління	12
1.4. Лісова сертифікація і незаконні рубки	13
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ДП «ЛУГИНСЬКЕ ЛГ»	15
2.1. Організація території лісгоспу	15
2.2. Основні завдання планової діяльності	17
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ FSC МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ДП «ЛУГИНСЬКЕ ЛГ»	22
3.1. Критерії моніторингу лісогосподарської діяльності підприємства	22
3.2. Рубки головного користування (РГК)	22
3.3. Рубки формування і оздоровлення лісів	23
3.4. Заходи з захисту лісових насаджень	26
3.5. Відтворення лісів	27
3.6. Моніторинг лісових пожеж	30
3.7. Моніторинг ведення мисливського господарства	32
ВИСНОВКИ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	36
ДОДАТКИ	41

ВСТУП

Стурбованість світової спільноти з приводу погіршення екологічної ситуації, посилення впливу негативних чинників на навколишнє природне середовища, зокрема інтенсивне вирубування екваторіальних та тропічних лісів, спонукало до пошуку нових дієвих інструментів екологічної політики в умовах загальносвітових процесів глобалізації виробництва. Такий інструмент було знайдено у вигляді проведення сертифікаційної оцінки лісів. Це потужний об'єктивний процес, який має системний характер, тобто здатен охоплювати усе різноманіття сфер життя сучасного суспільства, де особливе місце займає лісовий сектор. Процеси сертифікації здатні надавати оцінку ведення лісового господарства, лісокористуванню та менеджменту лісами у відповідності до встановлених міжнародних норм та вимогам. Основною метою лісової сертифікації є раціональна стратегія збалансованого ведення лісового господарства, забезпечення потенційних можливостей соціального, економічного та екологічного розвитку методом дотримання усіх загальновизнаних міжнародних стандартів.

Таким чином, сама процедура лісової сертифікації це шлях до невиснажливого збалансованого ведення лісового господарства, а тому впровадження його на підприємствах лісової галузі є актуальним питанням сьогодення.

Мета та завдання дослідження.

Метою роботи було вивчення особливостей ведення господарської діяльності та її моніторинг в умовах ДП «Лугинське ЛГ» за принципами і критеріями FSC. Для досягнення поставленої мети нами передбачалося виконання наступних завдань:

1. Проаналізувати дотримання принципів і критеріїв FSC в умовах реорганізації ДП «Лугинське ЛГ».
2. Оцінити сучасний стан ведення лісового та мисливського господарства на території ДП «Лугинське ЛГ».

3. Виявити негативні наслідки ведення лісового господарства на території підприємства.

4. Провести моніторинг та оцінити ризики ведення лісового господарства стосовно впливу на довкілля.

5. Оцінити соціальні наслідки господарської діяльності лісогосподарського підприємства.

6. Встановити механізми застосування принципів і критеріїв FSC при оцінці ведення лісового господарства у ДП «Лугинське ЛГ».

7. Розробити пропозиції щодо покращення заходів з дотримання на виробництві вимог принципів і критеріїв FSC.

Об'єктом досліджень є ведення лісового господарства в умовах ДП «Лугинське ЛГ».

Предметом досліджень є особливості впливу господарської діяльності на довкілля та його моніторинг в умовах ДП «Лугинське ЛГ» за принципами і критеріями FSC.

Методи дослідження: загальнонаукові (аналіз, спостереження, синтез, порівняння, індукція, дедукція), загальнолісівничі – для аналізу ведення лісового господарства; мисливськогосподарські – для аналізу ведення мисливського господарства; економічні – для з'ясування питання вивчення особливостей виробничої діяльності; екологічні – для дослідження взаємозв'язків виробничої діяльності підприємства з компонентами лісових біогеоценозів; математико-статистичні – для статистичної обробки отриманих даних.

Публікації.

Башинська Т.С., Бабичко Б.О., Гуцько І.В. Лісова сертифікація і незаконні рубки. *Проблеми ведення та експлуатації лісових і мисливських ресурсів:* матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті професора А.І. Гузія. (м. Житомир, 12 жовтня 2022 р.). Житомир, 2022. С. 12–14.

Башинська Т.С. Особливості дотримання вимог принципів і критеріїв FSC у ДП «Лугинське лісгосп» Житомирської області. *Стан і майбутнє лісового господарства, деревообробки та землевпорядкування: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених* (м. Харків. 15-16 листопада 2022 р.). Харків, 2022. С. 9.

Башинська Т.С., Бабичко Б.О. Цілі планової діяльності ДП «Лугинське лісгосп» за принципами і критеріями FSC. *Ліс, наука, молодь: матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Житомир, 24 листопада 2022 р.). Житомир, 2022. С. 17.

Практичне значення. Пропозиції здобувачки можуть бути використані у подальшій господарській діяльності на території ДП «Лугинське ЛГ».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота викладена на сорока сторінках друкованого тексту і складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ОСНОВНІ ВІХИ ЗАРОДЖЕННЯ ЛІСОВОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ

1.1. Передумови започаткування лісової сертифікації

Добровільна сертифікація лісового управління, для стислості звана лісовою сертифікацією, – це порівняно досить новий і швидко розвиваючий процес у лісовому господарстві, що спрямований на підвищення існуючого рівня менеджменту лісами на основі існуючих міжнародних стандартів.

Лісова сертифікація – це сукупність видів діяльності з підтвердження відповідності менеджменту лісами та лісогосподарською продукцією встановленим вимогам. Результатом сертифікації є отримання відповідного сертифіката про відповідність ведення лісового господарства або його продукції чи продукції переробки, що відповідає певним вимогам [48].

Ці стандарти передбачають забезпечення повної легальності виробництва лісопродукції, відсутність шкоди природному середовищу під час їх виробництва, запобігання шкоди місцевому та корінному населенню лісових територій. Інтерес та стурбованість світової спільноти екологічними та соціальними проблемами походження лісової продукції з сертифікованих лісів, користується особливим попитом на світових ринках, що фінансово перевершує грошові вкладення на сертифікацію, сприяє її швидкому поширенню в лісовому секторі різних держав. особливо ці процеси важливі у країнах, що розвиваються, де кількість випадків незаконних рубок досить високий та високий відсоток неконтрольованої несертифікованої деревини сумнівного походження на ринку. Цей процес вже справив істотний вплив на лісовий менеджмент, завдяки чому лісові відносини стали більш відкритими, підвищилася якість лісогосподарського виробництва в вже сертифікованих лісах у різних куточках світу [47, 49].

Процеси сертифікації лісів розпочалися майже тридцять років тому, у вже далекому 1993 році була створена перша у світі організація в сфері лісової

сертифікації. Нею стала Лісова опікунська (наглядова) рада (ЛОП / FSC), а вже перші ліси пройшли процедуру сертифікації у 1996 р. До липня 2009 р. площа сертифікованих лісів уже складала у світі близько 340,0 млн. га – понад чотирнадцять відсотків всієї площі лісів над якими є процеси управління. За даними Європейської економічної комісії ООН, темпи зростання площ сертифікованих лісів становили близько 30–40 млн. га щороку. Багато фахівців справедливо вважають, що лісова сертифікація є одним з проявів процесу загальної глобалізації світового виробництва і споживання лісової продукції [32, 33, 42].

Основним наслідком глобалізації є світовий поділ праці, який супроводжується міграцією грошового капіталу, людських (інтелектуальних) та виробничих ресурсів в масштабах усієї планети, стандартизацією та верифікацією законодавства, економічних та технологічних процесів виробництва, а також космополітезація світових культур та швидка втрата національної ідентичності. Це процес системного характеру, тобто охоплює всі без винятку сфери суспільного життя. Глобалізований світ це система взаємозв'язків між компонентами, де всі залежать від усіх [43].

Упродовж останніх років темпи глобалізації лісового сектору економіки продовжують інтенсивно наростати. Стає все більш зрозуміло, що процеси лісової сертифікації [46] не просто сучасність, данина моді чи тимчасове явище, а дуже важливий фактор розвитку лісового господарства в світі і в Україні [4, 6, 9]. Процеси лісової сертифікації знайшли своє відображення у Лісовому кодексі [21] та Законі України «Про мисливське господарство та полювання» [34] та багатьох інших нормативно-правових актах управління лісами [19]. Також процеси лісової сертифікації є потужною силою, яка чинить значний вплив на управлінські рішення у лісовій галузі та бере участь у формуванні лісової політики країн світу, у тому числі і України. Ось чому лісову сертифікацію як універсальний інструмент потрібно розуміти, удосконалювати та вміти застосовувати на практиці [13, 15, 17, 19, 26, 41].

1.2. Міжнародні конвенції та процеси щодо сталого управління лісами

Зародження та становлення лісової сертифікації над-то тісно пов'язане з міжнародними інституціями зі сталого розвитку та управління лісами. Найважливішою віхою у розвитку збалансованого використання лісових ресурсів стала Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро у 1992 році. На ній, зокрема, було проголошено необхідність переходу світового співтовариства до сталого розвитку. Згадана конференція фактично відкинула модель розвитку, засновану на хаотичній експлуатації природних, у тому числі лісових, ресурсів [32, 33, 40].

Конвенція – це одна з форм міжнародного договору, у якому представлені норми є юридично обов'язковими для сторін підписантів конвенції. Є і інші правові документи, що відносяться до лісового сектору. Вони послужили основою для законодавчих актів та рішень урядів багатьох країн світу, пов'язаних з переходом до сталого розвитку [41].

Найважливішими міжнародними конвенціями, які регламентують процеси в галузі менеджменту лісовими ресурсами та охороною тваринного та рослинного світу є Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES). Вона підписана у 1973 році і слугує для контролю та оцінення торгівлі такими видами. Секретаріат цієї організації видає дозволи на торгівлю, експорт та імпорт товарів тваринного та рослинного походження. Конвенція про біологічне різноманіття - підписана на зустрічі керівників держав та урядів у Ріо-де-Жанейро в 1992 р. Гельсінський та Монреальський процеси – це ініціативи урядів цілої низки держав зі створення універсальних міжнародних критеріїв та індикаторів сталого управління лісами, розроблених для лісів Європи (Гельсінський процес) та для решти помірних та бореальних лісів континентів (Монреальський процес). Міжнародними конвенціями з охорони тваринного та рослинного світу, що діють в Україні є: Конвенція про водно-болотні угіддя

(Рамсарська конвенція), що мають світове значення головним чином як середовища оселення водоплавних та коловодких птахів. Україна стала підписантом конвенції ще в 1975 р. у складі СРСР; Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (www.cites.org). Вступила в дію за часів радянського союзу 08.12.1976 року, а перелік видів, занесених до цієї конвенції діє з 11.06.1992. Україна також долучилася до - Конвенції про охорону Всесвітньої культурної та природної спадщини (ратифікована у 1988 р., а Україною в 1998 році); Конвенції про біологічне різноманіття (ратифікована в 1996 році), а також підписані пов'язані з нею перелік документів, серед яких, наприклад, «Порядок денний на ХХІ століття: Лісові принципи» та ін. [32, 33].

Ратифікація міжнародних конвенцій державою означає, що відповідне національне законодавство та нормативні акти повинні бути гармонізовані, уніфіковані чи верифіковані з вимогами даних конвенцій. В свою чергу такі процеси гармонізації законодавства необхідно щоб проводилися на засадах постійного контролю відповідальними державними регуляторами. В Україні такі функції покладено на Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів.

Згадані нами конвенції та процеси мають масштабний планетарний характер застосування. Їх прийняття заклали підвалини збалансованого підходу до вироблення та ухвалення рішень в галузі охорони навколишнього природного середовища та стратегії сталого використання лісових ресурсів. У цих міжнародних документах було сформульовано, як на наш погляд, найважливіший принцип сталого управління - необхідність прийняття політик і стандартів шляхом досягнення консенсусу за участю представників усіх зацікавлених сторін, що належать до різних соціальних та політичних груп суспільства, а саме: представників влади, бізнесу, неурядових громадських організації, молоді, місцевого самоврядування тощо, а також визначені вимоги щодо постійного вдосконалення та прозорості управління, всеохоплюючої всі види діяльності [7, 37, 38].

1.3. Сталий розвиток і стійке лісоуправління

Сталий розвиток – це розвиток прийдешнього майбутнього, при якому досягається задоволення усіх життєвих потреб існуючого на сьогодні покоління людей без позбавлення такої можливості нащадків такого покоління. Дискутують про три основних складових стійкого збалансованого розвитку, а саме: екологічної, економічної та соціальної, кожна з яких є рівноцінно важливим структурним компонентом. Сталий розвиток сформувався як міжнародна концепція в результаті визнання особливої екологічної та соціальної ролі лісових екосистем і бажання сучасного суспільства зробити лісове господарство стійким, економічно ефективним, екологічно грамотним та соціально відповідальним [10].

Сталий лісоуправління, або лісовий менеджмент – це лісоуправління, яке служить цілям стійкого сталого розвитку, у тому числі і лісових екосистем [5, 16, 20, 27, 38]. Для цілей сталого розвитку лісових екосистем необхідне дотримання принципів і критеріїв лісової сертифікації [14] з подальшою розробкою системи заходів для адаптації лісових біогеоценозів до вимог FSC [23]. Виділення територій високої природоохоронної цінності повинно відбуватися у тісній співпраці з науковцями, які ведуть моніторинг рідкісних та зникаючих видів флори і фауни [39, 44].

Економічно стійка система повинна бути здатна безперервно виробляти товари й послуги, не перевищувати критично допустимий рівень державного і зовнішнього боргу, нівелювати відмінності у розвитку різних секторів економіки (виправляти секторальні диспропорції), які можуть загрожувати сталому розвитку промислового та сільськогосподарського виробництва. Поступове виснаження невідновних природних ресурсів допускається лише у тому випадку, коли зроблені необхідні обсяги інвестиції у створення їх адекватної альтернативної заміни. Екологічно стійка природна система зобов'язана забезпечувати підтримку корисних ресурсів в стабільному стані, запобігаючи надексплуатації відновлюваних ресурсів, а також зниження

екологічних функцій природних систем. Все це включає також підтримання біорізноманіття, оптимального складу атмосфери та гідросфери та інших біогеоценотичних функцій біосфери, хоча вчені зазвичай не розглядають їх як саме матеріальні ресурси [45].

1.4. Лісова сертифікація і незаконні рубки

Світова частка незаконних рубок становить 10,0–30,0% від загального обсягу лісозаготівлі, а за деякими експертними оцінками навіть 20,0–50,0% [12]. Саме боротьба з незаконними рубками стала метою запровадження механізмів лісової сертифікації у світі [13]. На жаль, незаконні рубки на території України є доволі поширеним явищем. Їх запобіганню приділена значна увага у «Державній стратегії управління лісами України до 2035 року», проект якої винесено на обговорення ще у 2020 році [10]. Там зазначено сім основних причин скоєння незаконних рубок, серед яких незадовільний соціально-економічний стан місцевого населення, неврегульований правовий статус лісів та нездатність лісової охорони виконувати свої обов'язки у повному обсязі. Заїчко О.В. у своїй монографії консолідовано провів загальний аналіз криміналістичної природи незаконних рубок лісу, розкрито їх причини та наслідки для природного середовища, автором також запропоновано шляхи та заходи запобігання його проявам [11]. На регіональному рівні (ліси Карпат та Західного Полісся) природу незаконних рубок проаналізовано у роботі Чернявського М.В., Соловія І.П. з колегами [30]. Найбільш поширеними видами незаконних рубок в межах нашої держави є [2]:

1. Незаконні рубки проведені місцевим населенням для власних потреб;
2. Рубки на територіях з висовим природоохоронним статусом;
3. Призначення рудок не передбачених матеріалами лісовпорядкування;
4. Надання дозволів на рубку без фактичної оцінки об'ємів відвантажуваної деревини на кореню, або з грубими помилками у визначенні об'ємів, заниження запасу, завищення повноти насадження, невірне визначення

породного складу та віку насадження та інші неточності, які можуть призвести до необґрунтованого вилучення деревини;

5. Оформлення документів на рубки на підставі заздалегіть невірних трактувань лісгосподарських нормативів;

6. Видача дозвільних документів фірмам, які не мають права на здійснення лісозаготівельних робіт або фірмам, які які не мають можливості здійснювати рубки та вивозку деревини згідно технологічних вимог;

7. Внесення свідомо невірних змін у лісгосподарську документацію, що формально дозволяє проведення рубок, заборонених до внесення змін. Найбільш поширеним з таких порушень є завищення даних про ступінь пошкодження лісових насаджень ентомошкідниками та хворобами, які потребують негайного проведення вібіркових та суцільних санітарних рубок;

8. Рубки з грубими порушеннями діючого законодавства: переруби за об'ємом та площею; порушення технології рубок та вивозки деревини; вирубування дерев не тих порід, чи дерев не тих діаметрів, які були передбачені у матеріалах відведення лісосіки [2].

Вважається, що саме дотримання принципів і категорій FSC при веденні лісового господарства може гарантувати ефективну боротьбу з різними видами і формами незаконних рубок на місцях.

Також важливою є співпраця підприємств лісової галузі із зацікавленими сторонами [25, 36].

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ДП «ЛУГИНСЬКЕ ЛГ»

2.1. Організація території лісгоспу

Державне підприємство «Лугинське лісове господарство» розташовано у центральній-північній частині Житомирського регіону на території нині створеного Коростенського адміністративного району Лугинської селищної ОТГ та Овруцької міської ОТГ [31].

До проведення адміністративної реформи територія планованої діяльності лісгоспу відносилася до тоді ще Лугинського і Овруцького адміністративних районів. У подальшому у відповідності до постанови Верховної Ради України за № 807-ІХ від 17 липня 2020 року «Про утворення та ліквідацію районів», згадані нами території ввійшли до складу Коростенського району Житомирської області. Площа лісового фонду ДП «Лугинський ЛГ» складає 31 166,20 га (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Адміністративно – організаційна структура лісгоспу [31]

Лісництво	Адміністративний район	S, га
Дивлинське кв.6 вид 46	Коростенський	5416,6
Липницьке кв. 53 вид. 1		3765,6
Разом по лісництву:		252,0
Літківське кв.23 вид.62		4017,6
Лугинське кв.108 вид.27		4307,8
Повчанське кв.48 вид.52		6788,1
Разом по лісництву:		4088,6
Радогощанське кв.3 вид.3		787,0
Всього по лісгоспу:		4875,6
в т.ч. за адмінрайонами		5760,5
		31166,2
		30127,2
		1039,0

Лугинський лісгосп було організовано у 1936 році на основі лісів Лугинського ліспромгоспу. У склад новоствореного лісгоспу відійшли основні лісові масиви і лісові дачі, які і наразі входять до його складу.

У кінці 1960 р., згідно державної постанови Ради Міністрів УРСР (№ 1834 від 30 листопада 1959 р.) та згідно наказу Головного управління лісового господарства та лісозаготівель при Раді Міністрів УРСР (№ 117 від 14 травня 1960 р.), лісове господарство було реорганізовано у комплексне підприємство під назвою Лугинський лісгоспзаг. На нього було покладено ведення лісогосподарського та лісозаготівельного виробництва [31].

Тисяча дев'яносто дев'яносто першого року, на підставі постанови Ради Міністрів УРСР (№ 182 від 12 липня 1988 р.), Наказів Мінлісгоспу України (№ 133 від 31 жовтня 1991 р.) та об'єднання «Житомирліс» (№ 162 від 11 листопада 1991 р.) «Про організаційну структуру управління лісовим господарством» було створено Лугинський держлісгосп [31].

На початку 2000-х років стала зрозуміла потреба у реорганізації структури лісової галузі. Тому, з метою вдосконалення державного управління лісовим господарством та подальшого розмежування виробничих функцій державного управління лісами з функціями лісогосподарської діяльності та у відповідності до наказу Держкомлісгоспу України (№ 179 від 20 жовтня 2004 р.) державне лісогосподарське об'єднання «Житомирліс» було ліквідовано з організацією на його базі Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства [31].

Як результат утворення Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства, а також з метою приведення до відповідності Статуту і найменування підприємства до Господарського кодексу України та наказу Державного Комітету з питань регуляторної політики та підприємництва України (№792/9391 від 26 червня 2004 р.) «Про затвердження вимог щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу» та згідно наказу Держкомлісгоспу України (№ 179 від 23 лютого 2005 р.) Лугинський держлісгосп було перейменовано у Державне підприємство

«Лугинське лісове господарство» (скорочена юридична назва «Лугинський лісгосп» [31].

І лісове впорядкування лісових площ господарства було проведено в 90-х роках ХІХ століття, а згодом у 1927 році. У подальшому такі роботи проводилися щодесять років згідно відповідних вимог. Останнє лісовпорядкування проведено у 2018 році. У 2021 році до ДП «Лугинське ЛГ» з метою удосконалення та оптимізації ведення лісового господарства у регіоні було приєднано ДП «Лугинське СЛГ».

Таким чином, основні показники лісостанів ДП «Лугинське ЛГ», а саме: тип лісорослинних умов, породна структура, видове біорізноманіття лісових біогеоценозів, віковий склад та інші лісівничо-таксаційні показники насаджень, поряд з природно-кліматичними умовами, вказують, що всі вони є типовими для умов Центрального Полісся України [8, 22, 28, 29] і формують сприятливі умови для ведення лісового господарства.

2.2. Основні завдання планової діяльності

Базовими цілями планової діяльності ДП «Лугинське лісове господарство» є спеціальне використання лісових ресурсів. Така діяльність здійснюється шляхом проведення комплексу рубок, серед яких помітне місце займають суцільні санітарні рубки (ССР), а також рубки головного користування (РГК). Їх планування, організація і проведення здійснюється суворо у відповідності до принципів та критеріїв Лісової наглядової ради (FSC). ДП «Лугинське ЛГ» у 2016 році пройшло аудит та отримало сертифікат відповідності FSC. Підприємству було надано сертифікат (тип FM/CoC) за номером NC-FM/COС-024734 з терміном дії до 02.05.2021 року (рис. 2.1). У 2021 році дію сертифіката пролонговано до травня 2026 року (рис. 2.2). Черговим лісовпорядкуванням, яке, як ми вже зазначали, проводили у 2018 році, запроектовано проведення вибіркового та суцільного санітарного рубок з метою

покращення загального санітарного стану лісових екосистем підприємства. На згарищах суцільних СР було запроєктовано лише 1,0 гектар.

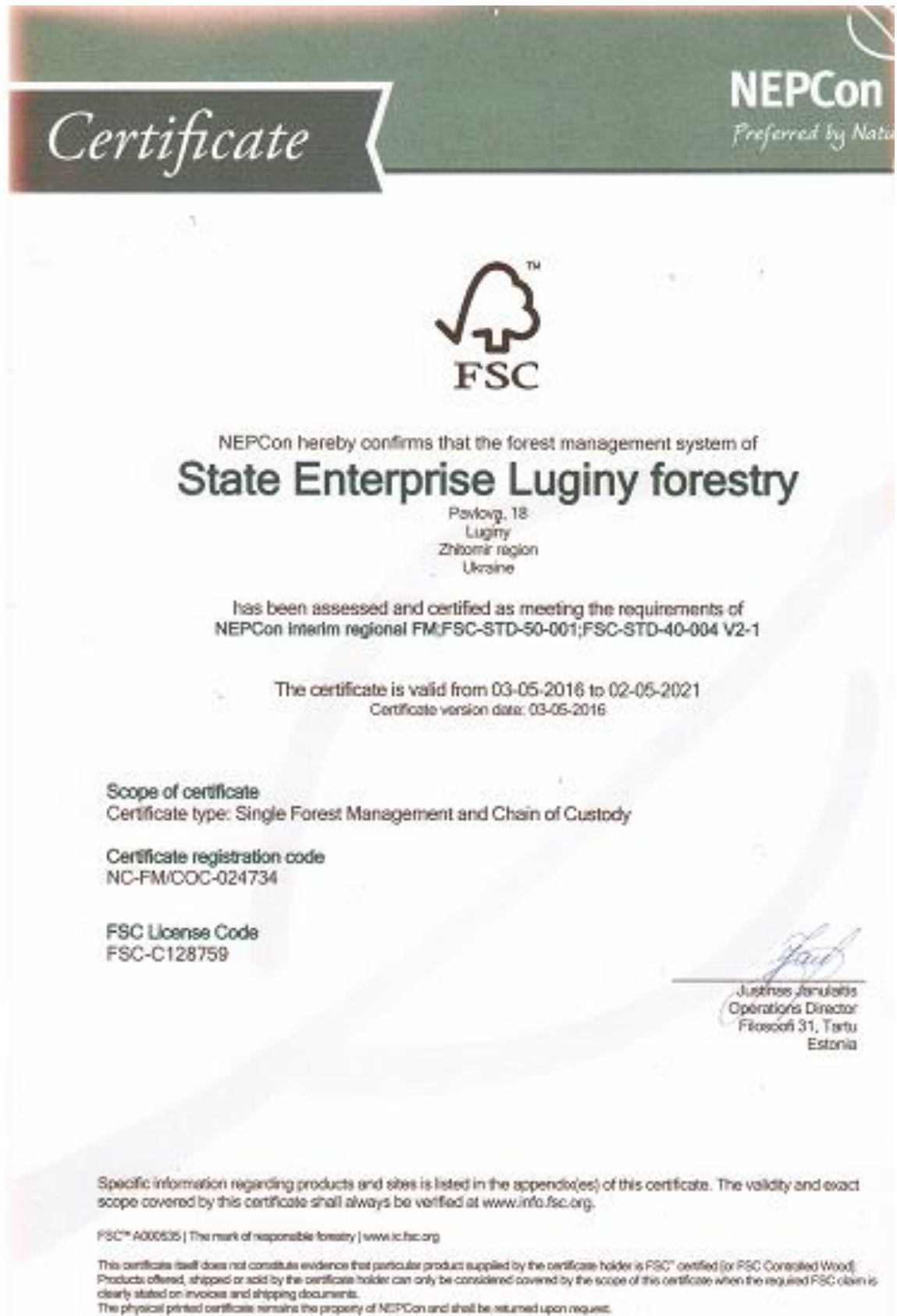

Рис. 2.1. Сертифікат лісоуправління

Сертифіковано: Filosoofi 31 50108 Tartu Estonia www.preferredbynature.org	FSC Лісоуправління Сертифікаційний Звіт про переоцінку Державного підприємства «Лугинське лісове господарство» В Житомирській області, Україна																
Сертифікація проведена: NEPCoп F.M.B.A. Skindergade str. 23,3, 1159, Copenhagen, Denmark www.preferredbynature.org Представник в Україні: Олеся Каспрук Тел.: +38 050 3703104 E-mail: okaspрук@preferredbynature.org	<table> <tr> <td>Звіт затверджено:</td> <td>12.04.2021</td> </tr> <tr> <td>Дати аудиту:</td> <td>23-26 лютого 2021 р.</td> </tr> <tr> <td>Команда аудиторів:</td> <td>Ігор Букша Георгій Бондарук Леонід Луначевський Ярослав Геник Руслан Віцєга</td> </tr> <tr> <td>Тип сертифіката:</td> <td>FM/CoC</td> </tr> <tr> <td>Код сертифіката:</td> <td>NC-FM/CoC-024734</td> </tr> <tr> <td>Дата видачі/закінчення дії сертифіката:</td> <td>03.05.2021 – 02.05.2026</td> </tr> <tr> <td>Контактна особа:</td> <td>Угнівий Валентин Вікторович – головний лісничий</td> </tr> <tr> <td>Контактна інформація:</td> <td>вул. Павлова, 18, снт. Лугини, Житомирська обл., Україна, 11300</td> </tr> </table>	Звіт затверджено:	12.04.2021	Дати аудиту:	23-26 лютого 2021 р.	Команда аудиторів:	Ігор Букша Георгій Бондарук Леонід Луначевський Ярослав Геник Руслан Віцєга	Тип сертифіката:	FM/CoC	Код сертифіката:	NC-FM/CoC-024734	Дата видачі/закінчення дії сертифіката:	03.05.2021 – 02.05.2026	Контактна особа:	Угнівий Валентин Вікторович – головний лісничий	Контактна інформація:	вул. Павлова, 18, снт. Лугини, Житомирська обл., Україна, 11300
Звіт затверджено:	12.04.2021																
Дати аудиту:	23-26 лютого 2021 р.																
Команда аудиторів:	Ігор Букша Георгій Бондарук Леонід Луначевський Ярослав Геник Руслан Віцєга																
Тип сертифіката:	FM/CoC																
Код сертифіката:	NC-FM/CoC-024734																
Дата видачі/закінчення дії сертифіката:	03.05.2021 – 02.05.2026																
Контактна особа:	Угнівий Валентин Вікторович – головний лісничий																
Контактна інформація:	вул. Павлова, 18, снт. Лугини, Житомирська обл., Україна, 11300																
Версія від 12 вересня 2019																	

Рис. 2.2. Сертифікат лісоуправління про переоцінку

Проте, після лісових пожеж, які відбулися на території господарства навесні та напочатку літа 2020 року ця площа була скорегована та досить

значно зросла. Тільки на території Повчанського лісництва площа пожеж склала близько 46,6 гектари, а найбільш постраждали лісові насадження Радогощанського лісництва. Також суцільні СР запроектовано на площі 65,6 гектарів у загиблих від лісової пожежі насадженнях. Тривалість періоду спеціального використання лісових ресурсів у господарстві заплановано до 2028 року. Проектна розрахункова лісосіка РГК становить 71,58 тис. м³ (площа 306,6 га) на протязі кожного року періоду спеціального використання. Розміщення рубок ГК проведено за дотримання Правил рубок головного користування (№ 364 від 23 грудня 2009 р.). Загалом обсяги санітарних рубок встановлені виходячи з реального санітарного стану лісових насаджень [3].

З метою забезпечення дотримання вимог принципів та критеріїв FSC ДП «Лугинське лісове господарство» розроблена та успішно реалізовується система заходів, яка передбачає такі впровадження: популяризацію ідеї сталого природного розвитку лісових екосистем, лісокористування та лісової сертифікації як основного інструмента цього процесу не лише для працівників підприємства, але і для місцевих територіальних громад через засоби масової інформації та соціальні мережі; організацію семінарів з питань лісової сертифікації, сталого розвитку лісоуправління та лісокористування, вивчення світового та українського досвіду впровадження засад добровільної лісової сертифікації; проведення науково-дослідних робіт та пошукових робіт з виявлення та вивчення особливо цінних природних територій, розширення ареалу рідкісних та зникаючих представників флори і фауни; проведення регулярного навчання для працівників підприємства з питань використання природоошадливих лісогосподарських та лісозаготівельних методів проведення технологічних процесів у лісових біогеоценозах з урахуванням екологічних, економічних та соціальних вимог [1].

На поточний момент планова діяльність підприємства полягає у проведенні лісо-відновлювальних процесів після лісових пожеж на території території Дивлинського, Лугинського, Повчанського та Радогощанського лісництв. Останнє лісництво найбільше постраждало під час останніх пожеж,

які відбулися у 2020 році. Загальна площа ділянок з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації (лісової пожежі) становить 801,1 гектари, з яких: 22,6 гектари на території Дивлинського лісництва, 254,1 гектари – Повчанського лісництва, 125,0 гектари – Лугинського лісництва та 399,4 гектари Радогощанського лісництва. Загальні обсяги планованої діяльності становлять близько 64 000 м³. Основа планової діяльності господарства полягає у реалізації проекту заліснення пошкоджених територій (згарищ), а саме: проведення суцільних санітарних рубок у деревостанах, які були пошкоджені лісовими пожежами, з подальшими лісовідновними процесами, шляхом створення лісових культур на згарищах та сприянням природному поновленню у відповідності до лісорослинних умов на лісокультурних площах.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ FSC МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ДП «ЛУГІНСЬКЕ ЛГ»

3.1. Критерії моніторингу лісогосподарської діяльності підприємства

Проект організації і ведення лісового господарства ДП «Лугинське ЛГ» розроблений на засадах сталого розвитку лісового господарства, як це передбачено чинним Лісовим кодексом України (статті 2, 34, 48, 55, 56) [21] та «Концепцією реформування та розвитку лісового господарства», ухваленої КМ України від 18.04.2006р. №208-р [35].

Згідно вимог критеріїв 8.2, 8.4, 8.5, 9.4 стандарту за схемою Лісової Наглядової Ради (FSC), згідно процедури моніторингу у ДП «Лугинське ЛГ» щорічно проводиться моніторинг лісогосподарської діяльності по наступних показниках: рубки головного користування; рубки формування і оздоровлення лісів; динаміка площ лісового призначення за їх категоріями, середньої поточної зміни запасів деревини та інших лісівничо-таксаційних показників; стан та зміна видів рослин та тварин; території лісу високої природно-охоронної цінності, які охороняються; інформація щодо соціальних наслідків виробничої діяльності та впливу на довкілля; лісовідновні заходи; охорона і захист лісу; біотехнічні заходи у мисливському господарстві; аналіз ефективності проведення лісогосподарських заходів; моніторинг лісів високої природоохоронної цінності.

3.2. Рубки головного користування (РГК)

Фактичний обсяг лісозаготівель в середньому за рік становив 96,70 % середньорічного обсягу діючої розрахункової лісосіки за теперішній ревізійний період. Не повне використання розрахункової лісосіки пояснюється

недовиконанням обсягів рубок головного користування по м'яколистяному господарству.

Вихід ділової деревини в середньому за рік протягом ревізійного періоду в цілому відповідав запроектованому лісовпорядкуванню. Розбіжність, яка наявна між реальним виходом ділової деревини та показниками розрахункової лісосіки складає: по шпильковому господарству – 2,00%, твердолистяному – 2,00% та м'яколистяному – 1,00%.

Таблиця 3.1.

Виконання проекту рубок головного користування

Господарства	Обсяг розрахункової лісосіки (середньорічний)			Фактична заготівля деревини (середня упродовж року)		
	S, га	запас, м ³	в тому числі ділової	S, га	запас, м ³	в тому числі ділової
СЛР (2021)						
Хвойні	206,00	28,7	25,0	202,60	29,0	25,0
Твердолистяні	36,00	24,1	10,1	35,30	24,2	10,1
М'яколистяні	30,00	10,7	3,8	28,00	10,4	3,9
Разом	272,00	63,5	38,9	265,90	63,5	39,0

Примітка. СЛР – суцільно-лісосічна рубка.

Рубки головного користування на 100,00 % проведені в місцях запроектованих черговим лісовпорядкуванню. Також слід наголосити, що діюча розрахункова лісосіка на підприємстві та фактичні процеси заготівлі деревини відповідають встановленим принципам невиснажливого та безперервного лісокористування.

3.3. Рубки формування і оздоровлення лісів

Причини значних відхилень в обсягах рубок (освітлень і прочищень) пояснюється фактичним станом насаджень.

Окрім натурального обстеження молодняків віком до двадцяти років під час безперервного лісовпорядкування, камеральним шляхом у виділах, що не були

охоплені натурною таксацією в 2018 році, була здійснена актуалізація основних лісівничо-таксаційних показників, результати якої вплинули на не зовсім об'єктивне проектування лісовпорядкування об'ємів проріджень і прохідних рубок і вихід ліквідної та ділової деревини. Суттєвою причиною відхилень від затвердженого проекту є також запізнення у проведенні прочищень, що призвело до сильного загущення лісових насаджень у віці проріджень до високих відносних повнот (0,90-1,00) з небажаними наслідками, тобто, появою багаточисельного тонкоміру та як наслідок збільшеного відсотку природного відпаду у вигляді сухостою. Це в свою чергу відобразилось на труднощах із збутом саме такої деревини та змусило до проведення таких рубань, як до нерентабельних.

Вибірка кубомаси з одного гектара з усіх видів рубок догляду відповідає запроєктованим лісовпорядкуванням і запланованим щорічним обсягом підприємству.

У господарстві якість проведення рубок догляду (РД) та вибіркового санітарних рубок (ВСР) загалом задовільне, хоча є випадки залишків сухостійних дерев після проведення вибіркового санітарних рубок.

Під кінець проведення польових лісовпорядкових робіт у 2018 році почалось осередкове всихання стиглих та пристигаючих соснових деревостанів з невідомих причин. На ділянках лісу, з виявленими осередками захворювання, намічені лісгосподарські заходи з викликом лісопатолога для обстеження насаджень і з'ясування причин всихання.

Основним методом проведення рубок догляду є комбінований, що поєднує в собі принцип верхового і низового доглядів.

Деревина від РД та ССР і ВСР реалізується господарством кругляком, де близько 80% використовується на задоволення власних потреб, з яких на переробку припадає 45%.

Вибіркові санітарні рубки (табл. 3.2) мали бути проведені за три роки на площі 3 000 га із запасом заготовленої деревини у 7500 м³. Фактично за три роки господарство здійснило їх на площі 4960,0 га із запасом 17160 м³. Це, у

порівнянні з прийнятим другою лісовпорядною нарадою об'ємом рубок загалом складає 326 %. Пояснюється це фактичним станом насаджень, який вплинув на уточнення обсягів проведення вибіркового санітарних рубок.

Таблиця 3.2.

Обсяги виконання ССР та ВСР

Види санітарних рубок	Обсяги за проектом				Термін вик., років	Фактично виконано за рев. період			
	S, га	запас тис. м ³				S, га	запас тис. м ³		
		Загал.	Ліквід.	Ділов.			Загал.	Ліквід.	Ділов.
ССР	24,6	4,14	3,15	0,30	2	918	252,31	225,8	101,18
ВСР	2994,5	51,42	31,36	1,82	3	3932	90,02	78,87	22,62
Разом	3016,1	55,56	34,51	2,12		4850	342,33	305,67	123,8

В подальші роки ревізійного періоду ВСР проведено на території у 913 га з рубкою 27200 м³ деревини, де 9370 м³ ділової, що було викликано фактичним станом насаджень.

Рубки (лісовідновні) на нинішній ревізійний період не проектувались і не виконувались лісгоспом.

Рубки, що пов'язані з реконструкцією малоцінних молодняків і похідних деревостанів на ревізійний період не проектувались і не виконувались лісгоспом.

Обсяги проведених упродовж нинішнього ревізійного періоду інших рубок формування та оздоровлення лісів наступні - розрубубання, розчищення кварталних і межових просік – 8,00 га (запас 88,0 м³);

З інших видів було виконано розрубубання, розчищення кварталних просік, доріг лісгосподарського і протипожежного призначення, протипожежних розривів, що було викликано фактичним станом цих лінійних виділів та упушенням з проектування з боку лісовпорядкування.

Виконані лісгоспом заходи з інших рубок формування і оздоровлення лісів значно покращили санітарний стан деревостанів, проїзд і прохід по лісових дорогах, кварталних просіках.

Рубки, пов'язані з проведенням інших заходів, лісовпорядкуванням не проектувалися і лісгоспом не виконувалися.

3.4. Заходи з захисту лісових насаджень

В попередньому ревізійному періоді вогнищ масового розмноження шкочинних організмів лісу не відмічено. Лише в 2018 році в період проведення лісовпорядних робіт були виявлені осередки розмноження короїда вершинного на площі 918,00 га, відмічений на ділянках, вражених судинним мікозом сосни.

Із хвороб лісу найбільше поширення мали коренева губка – 563,00 га і трутовик осиковий – 1475,30 га (табл 3.3).

Таблиця 3.3.

Динаміка осередків шкочинних організмів (ентомошкідників і хвороб) лісових насаджень

Номенклатура шкідників і хвороб	Площа, га					
	початок періода	виникли знову	ліквідовано	затухло	залишок осередків	
					усього	в тому числі потребують заходів боротьби
Пошкодження хворобами лісу						
Коренева губка	563,5	-	563,5	-		
Всихання стовбурів листяних порід		0,70			0,70	
Стовбурні гнилі		106,4			106,4	106,40
Губка березова		1713,4			1713,4	1713,4
Трутовик несправжній дубовий		12,1			12,1	12,1
Трутовик несправжній осиковий		1475,3			1475,3	1475,3
Трутовик дубовий		9,0			9,0	9,0
Смоляний рак		1,0			1,0	1,0
Пошкодження ентомошкідниками						
Короїд вершинний		918,3			918,3	918,3
Усього	563,5	4235,5	563,5		4235,5	4235,5

Запроектовані на ревізійний період заходи лісгоспом, загалом, виконувались у повному обсязі.

У порівнянні з минулим ревізійним періодом площа з осередками шкідників лісу значно зменшилась, чого не можна сказати щодо хвороб, площа осередків яких збільшилась на 156,20 га.

Проведені санітарні рубки не покращили санітарний стан насаджень і не зменшили площі деревостанів з осередками хвороб. Загальний запас сухостійного і пошкодженого лісу збільшився у чотири рази чи на 185,33 тис. м³ в порівнянні з даними минулого лісовпорядкування. Нагляд за появою осередків шкідників і хвороб лісу ведеться силами лісової охорони.

Динаміка осередків шкідочинних організмів та хвороб лісу по роках у розрізі лісництв ведеться у спеціальній книзі. Звіти про санітарний стан складаються щорічно і зберігаються протягом десяти років. В конторах лісгоспу і лісництв є куточки з лісозахисту. Всю документацію з лісозахисту веде інженер по охороні та захисту лісу.

В цілому, стан лісозахисту в лісгоспі задовільний. Лісозахисні заходи у комплексі з лісгосподарськими роботами забезпечили у ревізійному періоді умови для кращого розвитку насаджень та запобіганню розповсюдження в них шкідників та хвороб лісу.

3.5. Відтворення лісів

Фонд відтворення лісів на території господарства становить 2744,60 га.

Упродовж ревізійного періоду виконано великі обсяги лісовідновних робіт: відтворення лісів виконано на площі 3052,50 га, що становить 111,2 % до проекту лісовпорядкування, природне поновлення проведено на площі 1373,50 га чи 337,20% до проекту.

Із 1700,6 га не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок під створення лісових культур, призначених лісовпорядкуванням, лісгоспом використано 1454,6 га, залишок 252,00 га не поновилося на рік теперішнього лісовпорядкування. Створення лісових культур відбувалось на площі 1679,0 га або 72,0 % від проекту, натомість природне поновлення відбулось на площі

1373,5 га чи 337,2 % від запроектованого лісовпорядкуванням. Відхилення від проекту пояснюється зменшенням площі розрахункової лісосіки і фактичним станом категорій земель з уточненням з боку лісгоспу на придатність їх в якості лісокультурного фонду.

Уточнення на придатність категорій земель під природне поновлення виконано лісгоспом обґрунтовано на площі 407,3 га.

Сприяння природному поновленню у лісових насадженнях господарства не проводилось. Попереднім лісовпорядкуванням реконструкція малоцінних і низькоповнотних насаджень не проектувалась та лісгоспом не виконувалась.

Попереднім лісовпорядкуванням під природне поновлення було запроектовано 407,3 га, з них на лісосіках 129,8 га. В насадженнях першої вікової групи (до десяти років) переважають площі берези повислої, осики та вільхи чорної. Природне поновлення відбулося за рахунок вільхових і березових лісосік ревізійного періоду, в надмірно-зволожених ТЛУ, яке не призвело до змін головної породи в конкретних природних умовах. відновлення берези повислої відбулося також на зрубках у вогнищах кореневої губки. На зрубках березових, вільхових і осикових насаджень в надмірно-зволожених типах лісу природне поновлення має задовільний характер.

Природне поновлення дуба звичайного під наметом лісу проходить, в основному, незадовільно.

Незімкнуті лісові культури (НЛК) доброго стану якості складають 69,5 %, задовільного стану – 30,1%, незадовільні лісові культури – 0,40 %, переведені у вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки – відповідно: доброго стану - 50,4 %, задовільного стану – 35,2, не задовільного – 10,2 %. Загиблі складають 4,20 % площі.

В лісгоспі є постійний розсадник загальною площею 1,2 га (Лугинське лісництво кв. 109, вид. 23). Кількість вирощених щорічно сіянців за останні два роки – в середньому 0,5 млн. шт.

Крім того у ДП «Лугинське ЛГ» є тепличне господарство площею 0,20 га (м²), де щорічно вирощується 0,9 млн. шт. сіянців.

Кількість вирощених щорічно сіянців за останні роки складає в середньому 1,5 млн. штук (табл. 3.4). Основними причинами відхилення фактичного виходу стандартних сіянців від планового є недостатня кількість агротехнічних доглядів, пошкодження сіянців захворюваннями та шкідниками, недостатня кількість внесення мінеральних та органічних добрив.

Таблиця 3.4.

Обсяги основних робіт з лісовідновлення за 2021 рік

№ пп	Вид робіт	Обсяги робіт	
		2021	
		План	Факт
1	Підготовка ґрунту для лісових культур, га	330	330
2	Створення лісових культур: посадкою, га	380	380
	посівом, га	-	-
	Разом створено лісових культур, га	380	380
3	Сприяння природному поновленню, га	50	50
4	Доповнення лісових культур, га	100	100
5	Догляд за лісовими культурами, га	1000	1000
6	Заготівля лісового насіння, кг	2700	5202
	в т.ч. сосна	90	90
	дуб	2500	5000
	ялина	5	5
	інші	105	107
7	Вирощування садивного матеріалу в розсадниках, га	0,7	0,8
8	Вирощено стандартних сіянців, тис. шт	1500	1970

Існуючі в лісгоспі розсадники та тепличне господарство повністю забезпечують потреби в садивному матеріалі лісгосп. Власний садивний матеріал, який вирощено у лісових шкільках використовується для озеленення садіб лісництв, лісгоспу, населених пунктів, приватних садіб і організацій.

Агротехніка вирощування садивного матеріалу в розсадниках полягає у введенні сівозмін, системи обробітку ґрунту, внесення добрив. Також проводяться профілактичні заходи боротьби зі шкочинними організмами лісу.

Загальний стан розсадника і тепличного господарства задовільний.

Потреба ДП «Лугинське ЛГ» у насінні становить 2500 кг щорічно. Заготівля насіння проводилась силами працівників лісового господарства, лісової охорони та населенням.

В останні 2 роки з постійних насінних ділянок, генетичних резерватів зібрано 85,0%. Частина насіння в окремі роки завозилась із Кіровоградської області (жолудь).

3.6. Моніторинг лісових пожеж

Лісові пожежі на території підприємства є найбільш небезпечним чинником впливу на лісові біогеоценози. Для їх недопущення розроблено та втілюється у життя низка заходів (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Протипожежні заходи у ДП «Лугинське ЛГ»

Назва робіт	Од. вим.	2021 рік	
		План	Факт
Влаштування мінералізованих смуг	км	125	191
Догляд за мінералізованими смугами	км	840	1132
Організація та утримання лісових пожежних станцій і зв'язку	тис. грн.	740,0	1608,9
Утримання тимчасових пожежних наглядачів	тис. грн.	-	-

На території ДП «Лугинське ЛГ» ступінь пожежної небезпеки становить 2,75 клас. Це зумовлено значним відсотком хвойних порід (65,20%), які зростають у борових та суборових умовах, де переважають сухі та свіжі гігروتони. У період одночасного збору грибів та ягід лісові масиви відвідує велика кількість місцевого населення, що також впливає на ступінь пожежної небезпеки. Особливо небезпечні у цьому плані Повчанське та Радогощанське лісництва.

В лісгоспі організовані і діють три лісові пожежні станції 1 типу (Липницьке, Повчанське, Лугинське лісництва). На території Дивлинського, Липницького, Повчанського і Лугинського лісництв знаходяться пожежно-спостережні вежі.

За два останні роки було зареєстровано 62 випадки самовільних рубок з обсягом зрубаної деревини 796 м³ та 32 випадки інших порушень із збитками 11,3 тис. грн.

Порушення лісового законодавства та заходи у лісгоспі: направлено до прокуратури – 3 справи, передано до РВВС – 47 справ, по 12 випадках стягнуто 201,2 тис. грн.

Працівники ДП «Лугинське ЛГ» забезпечені усім необхідним для боротьби з лісовими пожежами. Відповідні тренування та навчання бригад відбуваються постійно згідно розробленого та затвердженого на підприємстві планом.

Важливу роль у процесах попередження лісових пожеж відіграє роз'яснювальна робота, яку ведуть працівники лісгоспу та два нині діючі учнівські лісництва. У них на постійній основі задіяно близько тридцяти учнів (табл. 4.8.1).

Таблиця 3.6

Характеристика учнівських лісництв ДП «Лугинське ЛГ»

Лісництва і номери кварталів, які входять до складу учнівських лісництв	Рік утворення лісництва	Кількість учнів в лісництві	Загальна площа учнівського лісництва, га	Лісові ділянки, га		Нелісові землі
				вкриті лісовою рослинністю	не вкриті лісовою рослинністю	
1. Бовсунівське учнівське лісництво						
Лугинське лісництво кв. 102, 103	1975	15	135,0	115,7	13,5	5,8
2. Лугинське учнівське лісництво						
Лугинське лісництво кв. 109, 111, 112		15	146,0	108,6	20,0	17,4
Разом:		30	281	224,3	33,5	23,2

Члени учнівських лісництв в 2021 році брали участь у виконанні таких важливих лісгосподарських робіт як: створення лісових культур – 8,0 га;

доглянуто лісових культур – 11,0 га; виготовлено годівниць для птахів – 20 штук; заготовлено насіння – 22 кг.

3.7. Моніторинг ведення мисливського господарства

Одним видів діяльності державних підприємств лісового господарства є ведення мисливського господарства. Угіддя МГ ДП «Лугинське ЛГ» закріплено згідно рішень сесій Житомирської обласної ради від 28.05.2015 року №1554 та від 31.03.2016 року №198. Площа угідь, закріплених за лісгоспом, згідно вище вказаних рішень сесій Житомирської обласної ради становить 15681,3 га. Угіддя розташовані на території Липницького лісництва на площі 4017,6 га, Лугинського лісництва на площі 6788,1 га та на території Повчанського лісництва на загальній площі 4875,6 га.

В зоні діяльності ДП «Лугинський лісгосп» станом на 01.01.2021 року розташовані три мисливських господарства: ГО ЖОК МР «Вепр Полісся», ГО МРК «Компас», ТОВ «Тартак Україна».

Згідно рішення четвертої сесії VII скликання Житомирської обласної ради від 31.03.2016 року №198 надано у користування громадській організації «Мисливсько-рибальський клуб «Компас» мисливські угіддя площею 4479,6 га на території Дивлинського лісництва Лугинського району у кварталах №1, 3-6, 9-16, 19-24, 27, 29-54 терміном на 25 років. ГО ЖОК МР «Вепр Полісся» надано угіддя площею – 4300,6 га, ТОВ «Тартак Україна» - 9903,7 га.

Відстріл мисливської фауни ведеться згідно одержаних ліцензій на кабана, козулю та інших мисливських тварин та за відстрільними картками на пернату дичину та хутрового звіря.

Полювання має спортивно-аматорський характер.

За даними обліку мисливської фауни у 2021 р. в угіддях налічується лося – 32, козулі – 156, кабана – 33, зайця-русака – 56, куниці – 31, бобра – 40, водо плаваючих птахів качок – 168. Фактична кількість мисливської фауни на 1000 га у співвідношенні до оптимальної становить: кабана дикого (*Sus scrofa*

Linnaeus, 1758) 0,9 при оптимальній 6,4; козулі європейської (*Capreolus capreolus* Linnaeus, 1758) - 32,1 при оптимальній 26,0. Чисельність кабана дикого приведено до мінімальної згідно розпорядження КМУ про запобігання розповсюдження африканської чуми свиней.

Існування окремих видів мисливських тварин у лісовому біогеоценозі залежить від багатьох чинників як природного так і антропогенного характеру. Для раціонального ведення лісового та мисливського господарства виявлення цих зв'язків є одним з найважливіших питань. Сучасні реалії лісової галузі спонукають до комплексного, взаємовигідного поєднання двох складових використання лісових насаджень: мисливсько-господарського та лісгосподарського.

У ДП «Лугинський лісгосп» постійно проводяться біотехнічні заходи по збереженню і розмноженню мисливської фауни згідно встановлених вимог Настанови ... [24] (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Біотехнічні заходи у ДП «Лугинський лісгосп»

Заходи	Одиниця вимірювання	Проект	Виконано у рік, який передував черговому лісовпорядкуванню	% до плану
1. Заготовка:				
- сіна	т	1,6	2,8	175
- житньо-зернової суміші	т	3,3	5,0	152
- кукурудзи	т	5,9	21,3	361
- жолудя	кг		205	
- віників з листяних порід	тис. шт.	3,1	1,6	52
- солі	кг		100	
2. Влаштування та утримання годівниць	шт.	14	28	200
3. Створення підгодівельних майданчиків	шт.	8	4	50
4. Створення кормових полів	шт.		5	
5. Встановлення солонців	шт.	25	28	112

Відтворювальні ділянки являють собою угіддя з кращими кормовими та захисними властивостями для основних видів мисливської фауни. Ці угіддя і є природними розсадниками дичини, які поповнюють поголів'я мисливської

фауни на сусідніх ділянках. Згідно з цим відтворювальним ділянкам приділяється особлива увага в справі проведення біотехнічних заходів та охорони мисливської фауни від хижаків та браконьєрів.

Обсяг шкоди від потрав лісових культур мисливською фауною складає 0,8 га (Радогощанське лісництво).

В 2020 році на території лісових насаджень господарства було розвішено 640,0 штучних гніздівель, проте близько 75,0% яких, за даними лісової охорони, були заселені птахами у 2021 році (здебільшого синицями різних видів, а деякі шершнями).

ВИСНОВКИ

Провівши моніторинг лісогосподарської діяльності реорганізованого ДП «Лугинське ЛГ» на предмет дотримання принципів та критеріїв FSC під час ведення господарської діяльності ми можемо вказати на позитивні та і негативні сторони.

ДП «Лугинське ЛГ» (площа 31166,2 га) у 2016 році пройшло аудиторську перевірку та отримало сертифікат відповідності FSC. Підприємству було надано сертифікат (тип FM/CoC) за номером NC-FM/COС-024734 з терміном дії до 02.05.2021 року. У 2021 році дію сертифіката пролонговано до травня 2026 року. ДП «Лугинське ЛГ» після проходження сертифікації намагається неухильно дотримуватися всіх принципів та критеріїв FSC. У господарстві на постійній основі ведеться вдосконалення діяльності.

Основними досягненнями господарства ми вважаємо наступне: виконання обсягів лісозаготівель відбувається у відповідності з прийнятою розрахунковою лісосікою, де фактичний обсяг лісозаготівель в середньому за рік становив 96,70 % середньорічного обсягу діючої розрахункової лісосіки за теперішній ревізійний період; створення лісових культур протягом ревізійного періоду на площі 3052,50 га (111,2 % до проекту лісовпорядкування), при тому що фонд відтворення лісів на території господарства становить 2744,60 га, природне відновлення відбулося на площі 1373,50 га (337,20% до проекту); перевиконання обсягів рубок догляду в молодняках (освітлення – 225%, прочищення – 140 % від запроєктованого); проведення робіт з організації території (становлення (заміна) кварталних стовпів, облаштування в'їздів на територію лісгоспу шлагбаумами); створення мінералізованих смуг і догляд за ними; організація території підприємства за засобами виявлення та попередження лісових пожеж, а також боротьби з ними – у задовільному стані.

Важливою складовою діяльності ДП «Лугинське ЛГ» є просвітницька робота з місцевими громадами та підростаючим поколінням. Господарство опікується двома учнівськими лісництвами – Лугинським та Повчанським.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башинська Т.С. Особливості дотримання вимог принципів і критеріїв FSC у ДП «Лугинське лісгосп» Житомирської області. *Стан і майбутнє лісового господарства, деревообробки та землевпорядкування: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених* (м. Харків, 15-16 листопада 2022 р.). Харків, 2022. С. 9.
2. Башинська Т.С., Бабичко Б.О., Гуцько І.В. Лісова сертифікація і незаконні рубки. *Проблеми ведення та експлуатації лісових і мисливських ресурсів: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті професора А.І. Гузія*. (м. Житомир, 12 жовтня 2022 р.). Житомир, 2022. С. 12–14.
3. Башинська Т.С., Бабичко Б.О. Цілі планової діяльності ДП «Лугинське лісгосп» за принципами і критеріями FSC. *Ліс, наука, молодь: матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Житомир, 24 листопада 2022 р.). Житомир, 2022. С. 17.
4. Бережницька Г.І. Аналіз упровадження процедури сертифікації лісів на території України. *Збалансоване природокористування*. 2017. № 4. С. 62–65.
5. Бондарук Г.В., Лавров В.В. Місце України на європейському ринку лісової продукції та перспективи розвитку під впливом сертифікації лісів. *Наук. вісник УкрДЛТУ*. 2004. Вип. 14.2. С. 103–109.
6. Бондаренко С.М., Копа А.В. Управління якістю, стандартизація та сертифікація лісів в Україні. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип 12. С. 185–192.
7. Гайда Ю.І. Сертифікація лісів як інструмент екологічного маркетингу лісгосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3711>
8. Генсірук С. А. Ліси України : монографія. Львів : Українські технології, 2002. 496 с.

9. Дейнека А.М. Розвиток лісової сертифікації в Україні: стан, проблеми і перспективи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.15. С. 15–20.
10. Державна стратегія управління лісами України до 2035 року. Проект до обговорення. Київ. 2020. 34 с.
11. Заїчко О. В. Запобігання незаконній порубці або незаконному перевезенню, зберіганню, збуту лісу : монографія. Харків : Право, 2019. 192 с.
12. Ініціатива ЄС щодо лісової злочинності. Аналіз прогалин: Україна. WWF – Україна. 2020. 62 с.
13. Інституційна розбудова лісової сертифікації в Україні / за ред. П.В. Кравця. Київ: ННЦ ІАЕ, 2009. 250 с.
14. Ковалишин В.Р. Принципи лісової сертифікації. *Науковий вісник УкрДЛТУ*. 2002. Вип. 12.2. С. 90–93.
15. Ковалишин В.Р. Особливості національної лісової політики щодо екологічної сертифікації лісів України. *Науковий вісник НЛТУУ*. 2004. Вип. 14.2. С. 123–128.
16. Ковалишин В.Р. Від екологічної сертифікації лісів до екологічної сертифікації довкілля. *Науковий вісник НІТУ України*. 2014. Вип. 24.1. С. 1–5.
17. Лавров В.В., Бондарук Г.В. Потенційні шляхи, етапи та реальні умови розвитку лісової сертифікації в Україні. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 2004. Вип. 105. С. 32–38.
18. Лавров В. В. Проблеми запровадження інституту лісової сертифікації в Україні: узгодження міжнародних та національних нормативно-правових рамок, умов розвитку. *Економіка та неосферологія*. 2005. Т.16, №3–4. С. 12–25.
19. Лавров В.В., Бондарук Г.В. Проблеми запровадження інституту лісової сертифікації в Україні: умови розвитку та узгодження міжнародних та національних нормативно-правових рамок. *Наук. вісник УкрДЛТУ*. 2004. Вип. 14.2. С. 109–115.

20. Лебедевич С.І., Шутка С.Є. Сертифікація лісів як метод підвищення надійності системи екологічного менеджменту лісовиробничого комплексу України. *Наук. вісник УкрДЛТУ*. 2006. Вип. 16.5. С. 33–38.
21. Лісовий кодекс. Лісовий і мисливський журнал. 2006. № 2. С. 1–15.
22. Маринич А. М., Пащенко В.М., Шищенко П.Г. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование. Київ, 1985. 224 с.
23. Мартинчук І.В. Система заходів щодо адаптації лісових екосистем України до вимог сертифікації FSC. *Екологічний менеджмент. Збалансоване природокористування*. 2014. № 3. С. 44–52.
24. Настанови з упорядкування мисливських угідь. Київ, 2002. 114 с.
25. Павліщук О.П. Взаємодія із зацікавленими сторонами згідно з FSC національним стандартом системи ведення лісового господарства для України. *Ukrainian journal of forest and wood science*. 2020. Vol. 11, №1. С. 55–65.
26. Пелиньо Л.М. Інтегрування принципів і критеріїв FSC у процедуру екологічного аудиту підприємств лісового господарства. *Наук. вісник НЛТУ*. 2012. Вип. 22.15. С. 140–147.
27. Полякова О.Г. Переосмислення постулатів лісівничих наук у контексті стратегії сталого розвитку. *Науковий вісник УкрДЛТУ*. 2002. Вип. 12.1. С. 113–115.
28. Природа Украинской ССР. Климат / В. Н. Бабиченко, М. Б. Барабаш, К. Т. Логвинов и др. Київ: Наук. думка, 1984. 232 с.
29. Природа Украинской ССР. Растительный мир / Т. Л. Андриенко, О. Б. Блюм, С. П. Вассер и др. Киев : Наукова думка, 1985. 208 с.
30. Проблеми доступу місцевого населення до лісових ресурсів та незаконні рубки в лісах Карпат і Західного Полісся / за ред. М.В. Чернявського, І.П. Соловія, Я.В. Геніка : монографія. Львів : Зелений Хрест, Ліга-Прес. 2011. 256 с.

31. Проект організації і розвитку лісового господарства ДП «Лугинський лісгосп» Житомирської області. Ірпінь. 2018. 226 с.
32. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття» / Перекл. з англ. Київ :Україна, 2000. 360 с.
33. Програма дій з подальшого впровадження «Порядку денного на ХХІ століття» / Перекл. з англ. Київ :Україна, 2000. 58 с.
34. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лютого 2000 року №1478-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000, №18, ст 132. (Остання редакція 10.03.2017, підстава - [1832-VIII](#)).
35. Про схвалення Концепції реформування та розвитку лісового господарства : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2006 року №208-р. *Офіційний вісник України*. 2006, №16, ст 224.
36. Сертифікація ланцюжка постачання від виробника до споживача за схемою FSC. Ужгород, 2010. 16 с.
37. Синякевич І.М. Економіка лісокористування. Львів, 1999. 396 с.
38. Синякевич І.М. Лісова політика: теорія і практика. Львів, 2008. 612 с.
39. Судинні рослини Смарагдової мережі України під охороною Бернської конвенції / За ред. В.А. Соломахи. Київ. 2016. 152 с.
40. Соловій І.П. Політика сталого розвитку лісового сектора економіки: парадигма та інструменти: монографія. Львів, 2010. 368 с.
41. Сопушинський І.М., Вінтонів І.С., Гриник Г.Г. Лісова сертифікація – передумова сталого ведення лісового господарства. *Наук. вісник УкрДЛТУ*. 2002. Вип. 12.8. С. 9–13.
42. Туниця Т.Ю. Міжнародний досвід екологічної сертифікації лісів: роль у формуванні національної лісової політики сталого розвитку. *Науковий вісник НЛТУУ*. 2000. Вип. 10.1 С.323–331.
43. Туниця Т.Ю. Політика сталого розвитку лісового господарства України у контексті міжнародних вимог. *Науковий вісник: Збірн. наук.-техн. праць*. 2002. Вип. 12.1. С. 125–133.

44. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І.А. Акімова. Київ, 2009. 600 с.
45. Шеляг-Сосонко Ю.Р., Ємельянов І.Г. Біорізноманіття та сталий розвиток України. *Вісник Національної Академії наук України*. 2000. №4. С. 35–39.
46. FSC національний стандарт системи ведення лісового господарства для України. ВЕРСІЯ 3-0. (для публічних консультацій). 2017.139 с.
47. Forest Stewardship Council [Електронний ресурс]. URL: <https://ic.fsc.org/>
48. Principles and criteria for Forest Stewardship [Електронний ресурс]. URL: <https://ic.fsc.org/principles-and-criteria.34.htm>
49. PEFC International Standard. Requirements for certification schemes [Електронний ресурс]. URL: <http://www.pefc.org/standards/technical-documentation/pefc-international-standards-2010/676-sustainable-forest-management-pefc-st-10032010>